



Боровинський С.Б.

доцент кафедри
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

УДК 343.344

ПИТАННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ НЕДБАЛОГО ЗБЕРІГАННЯ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ АБО БОЙОВИХ ПРИПАСІВ

Розглянуто окремі аспекти предмета доказування у кримінальних провадженнях про недбале зберігання вогнепальної зброї або бойових припасів. Сформульовано на цій основі рекомендації щодо особливостей кваліфікації злочину, передбаченого ст. 264 КК України. Зокрема, розглянуті ознаки суспільно небезпечного діяння як ознаки цього злочину та запропоновано внесення змін до КК України у частині розширення переліку можливих форм цього діяння.

***Ключові слова:** кваліфікація злочинів, об'єктивна сторона злочину, діяння, недбале зберігання, вогнепальна зброя, бойові припаси.*

Постановка проблеми. В Україні щорічно обліковуються тисячі злочинів проти громадської безпеки, серед яких одне з центральних місць займають злочини у сфері поводження зі зброєю, бойовими припасами та вибуховими речовинами. Так, 2013 р. обліковано 6849 злочини, передбачені ст. 263 КК України, 2014 р. – 6914, 2015 р. – 6899, 2016 р. – 5976. Хоча кількість облікованих злочинів, передбачених ст. 264 КК України, є значно меншою (2013 р. обліковано 5 таких злочинів, 2014 р. – 13, 2015 р. – 7, 2016 р. – 11), наслідки цього діяння мають один з найвищих ступенів суспільної небезпеки – загибель людей, тяжкі та середньої тяжкості тілесні ушкодження тощо. Разом з тим кількість осіб, яким вручені повідомлення про підозру у вчиненні цих злочинів, є суттєво меншою, ніж кількість облікованих злочинів. Так, 2013 р. вказані повідомлення вручені 2-м особам, 2014 р. – 4, 2015 р. – 3, 2016 р. – 6[1]. Однією з причин такого стану справ є особливості кваліфікації недбалого зберігання вогнепальної зброї або бойових припасів та відмежування його від суміжних складів злочинів.

У ст. 264 КК України [2] передбачено відповідальність за недбале зберігання вогнепальної зброї або бойових припасів, якщо це спричинило загибель людей або інші тяжкі наслідки. Аналізована норма має бланкетну диспозицію, тобто для з'ясування ознак дії (бездіяльності) необхідно звернутися до підзаконних нормативних актів, які встановлюють правила зберігання вогнепальної зброї або бойових припасів. Основним таким актом є Інструкція про порядок

виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної і холодної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, та зазначених патронів, а також боєприпасів до зброї та вибухових матеріалів, затвердженої наказом МВС України 21.08.1998 р. № 622[3] (далі – Інструкція).

У самій назві цього нормативного акту містяться вказівки на різні форми можливого поводження з вогнепальною зброєю та бойовими припасами (не тільки їх зберігання). Тому виникає потреба як теоретичного обґрунтування кваліфікації недбалого носіння, перевезення та інших дій з цими предметами, не пов'язаних з їх зберіганням, що спричинили суспільно небезпечні наслідки, так і узагальнення слідчо-судової практики кваліфікації таких діянь.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Кримінально-правові проблеми злочинів, пов'язаних зі злочинним поводженням зі зброєю, досліджувалися вітчизняними та зарубіжними вченими, зокрема, Я.М. Брайніним, В.І. Борисовим, В.В. Василевичем, В.К. Гришуком, Д.А. Корецьким, О.М. Костенком, П.С. Матишевським, В.П. Тихим, П.Л. Фрісом, Г.А. Аванесовим, Ю.Д. Блувштейном, Л.О. Гаухманом, А.А. Герцензоном, А.І. Долговою та іншими. Проте питанням кваліфікації недбалого зберігання вогнепальної зброї або бойових припасів приділено недостатньо уваги у науковій та навчальній літературі.

Мета статті – визначення особливостей кваліфікації діяння, передбаченого ст. 264 КК України. Формулювання на цій основі шляхів подальшого удосконалення кримінального законодавства України, що встановлює відповідальність за недбале зберігання вогнепальної зброї або бойових припасів.

Виклад основного матеріалу. Як відомо, під об'єктивною стороною злочину розуміється зовнішня сторона (зовнішнє вираження) злочину, що характеризується суспільно небезпечним діянням (дією чи бездіяльністю), суспільно небезпечними наслідками, причинним зв'язком між діянням і суспільно небезпечними наслідками, місцем, часом, обстановкою, способом, а також знаряддями та засобами вчинення злочину [4, с. 106]. Ознакам діяння як обов'язкової ознаки складу злочину, передбаченого ст. 264 КК, надається тлумачення у Постанові Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику в справах про викрадення та інше незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями чи радіоактивними матеріалами» від 26.04.2002 р. № 3, яка у п. 27 визначає, що відповідальність за ст. 264 КК настає у випадках зберігання вогнепальної зброї або бойових припасів без додержання встановлених нормативними актами та загальноприйнятими правилами застережних заходів, які виключають можливість вільного доступу сторонніх осіб до цих предметів, а також незаконної передачі зазначених предметів іншій особі, якщо це спричинило загибель людей або інші тяжкі наслідки. Кримінальну відповідальність тягне недбале зберігання будь-якої вогнепальної зброї та будь-яких бойових припасів (у тому числі гладкоствольної мисливської рушниці та бойових припа-

сів до неї) незалежно від того, було воно законним чи незаконним[5] (далі – Постанова).

Поняття «зберігання вогнепальної зброї або бойових припасів» як ознаки об'єктивної сторони злочину, передбаченого ст. 264 КК України, дозволяють сформулювати окремі положення цієї ж Постанови, що стосуються питань тлумачення незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами (ст. 263 КК). Так, п. 11 встановлює, що під незаконним зберіганням вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв розуміються умисні дії, які полягають у володінні (незалежно від тривалості в часі) без відповідного дозволу або із простроченням його дії будь-яким із зазначених предметів, що знаходиться не при особі, а в обраному нею місці.

Виходячи з цього визначення під зберіганням вогнепальної зброї або бойових припасів у розумінні ст. 264 КК, на наш погляд, слід розуміти володіння (незалежно від тривалості в часі) на законних підставах або без відповідного дозволу (із простроченням його дії) будь-яким із зазначених предметів, що знаходиться не при особі, а в обраному нею місці.

При цьому Інструкція чітко встановлює умови такого зберігання. Так, п. 11 встановлює порядок зберігання, обліку і використання зброї та бойових припасів до неї, пристроїв та зазначених патронів, які належать підприємствам, установам, організаціям, а п. 12 – порядок придбання, зберігання та носіння, перевезення мисливської вогнепальної нарізної і гладкоствольної, пневматичної та холодної зброї та бойових припасів до неї, пристроїв та зазначених патронів громадянами. Так, згідно п. 11.5 відомча зброя, бойові припаси до неї, пристрої та зазначені патрони зберігаються в спеціально обладнаному сховищі, яке повинно відповідати певним вимогам, зокрема, бути ізольованим від інших підсобних приміщень, мати капітальні стіни, міцні перекриття на стелі та підлозі. Внутрішні стіни (перегородки) повинні бути еквівалентні за міцністю спарованим гіпсобетонним панелям завтовшки 80 мм кожна з прокладеними між ними сталевими ґратами або цегляній стінці завтовшки не менше 120 мм, армовані сталевією сіткою. У раніше побудованих спорудах допускаються перегородки із дощок, зміцнених сталевими ґратами. Мати двоє дверей з міцними і надійними замками, при цьому зовнішні – дощаніоднопільні товщиною не менше 40 мм, оббиті з двох боків оцинкованим покрівельним залізом із загином країв листа на торець дверей, або металеві; внутрішні – ґратчасті залізні та ін.

Згідно п. 12.12 зброя, бойові припаси до неї, пристрої та зазначені патрони, що належать громадянам, мають зберігатися в металевих ящиках, сейфах, спеціально виготовлених для зберігання зброї, за місцем їх постійного проживання або в місцях тимчасового перебування власників (дачних будинках тощо), про що повідомляються органи внутрішніх справ. При цьому зброя, пристрої мають бути в розрядженому стані. Дозволяється за погодженням з органами внутрішніх справ, де зареєстрована зброя, пристрої, тимчасове їх зберігання без права використання в іншого члена сім'ї або най-

ближчої близької особи, а в разі їх відсутності – в інших громадян, які мають відповідні дозволи на зберігання особистої зброї на час тривалого (понад три місяці) відрядження, перебування на військових зборах або проходження власником зброї строкової служби у Збройних Силах України при дотриманні встановлених правил її зберігання. В особових справах власників зброї робиться запис про передачу зброї на тимчасове зберігання.

Фактично, Інструкція визначає вичерпний перелік місць, де повинна зберігатись вогнепальна зброя та бойові припаси, що належать громадянам: місця постійного проживання або місця тимчасового перебування їх власників (дачні будинки тощо), в іншого члена сім'ї або найближчої близької особи, а в разі їх відсутності – в інших громадян, які мають відповідні дозволи на зберігання особистої зброї.

Під недбалим зберіганням вогнепальної зброї або бойових припасів слід розуміти порушення правил їх зберігання, яке може бути здійснене, на наш погляд, лише шляхом бездіяльності. Наведений вище пункт Інструкції передбачає лише обов'язкові для виконання дії: придбання та встановлення металевих ящиків, сейфів, спеціально виготовлених для зберігання зброї; розрядження зброї, пристроїв та їх зберігання, а також зберігання бойових припасів, у вказаних ящиках чи сейфах; погодження з органами внутрішніх справ, де зареєстрована зброя, пристрої, про тимчасове їх зберігання без права використання у інших осіб. Виконання обов'язкових дій щодо зберігання вогнепальної зброї та бойових припасів передбачають і пункти, що стосуються працівників підприємств, установ, організацій, яким належать ці предмети. Невиконання будь-якої з цих дій (однієї чи декількох), тобто бездіяльність, що спричинить суспільно небезпечні наслідки, тягне відповідальність за ст. 264 КК. Наприклад, В. був притягнутий до відповідальності за цією статтею КК за те, що, знайшовши ручну осколкову гранату Ф-1, приніс її до гаража, розташованого на території свого домоволодіння, де зберігав її на полиці для інструментів, чим забезпечив вільний доступ до неї сторонніх осіб. К., С. та Н., знаходячись у гаражі В., побачили цю гранату. К., який вважав її учбовою, витягнув з неї чеку, внаслідок чого стався вибух, від якого С. отримав середньої тяжкості, а К. та Н. – тяжкі тілесні ушкодження [6].

Проте у науковій літературі зустрічаються інші точки зору, згідно яких недбале зберігання вогнепальної зброї або бойових припасів може вчинятись і шляхом дії. Як приклад наводиться ситуація, коли зброя передається малолітньому для гри або підлітку для чищення [7, с. 253]. Однак передача вогнепальної зброї або бойових припасів іншій особі не охоплюється поняттям їх «зберігання», а є складовою поняття «передача» цих предметів. Цей висновок впливає як зі змісту Інструкції, так і зі змісту Постанови. Так, п. 15 визнає незаконною передачею вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв надання цих предметів іншій особі у володіння, для тимчасового зберігання чи використання за цільовим призначенням без передбаченого законом дозволу.

Про необхідність відмежування поняття «зберігання» від іншого мож-

ливого поводження з вогнепальною зброєю або бойовими припасами у ст. 264 КК свідчить і системний аналіз кримінально-правових норм, що встановлюють відповідальність за злочинне поводження з цими предметами, а також норм адміністративного законодавства, які передбачають відповідальність за порушення правил поводження з вогнепальною зброєю або бойовими припасами. Зокрема, ст. 263 КК передбачає відповідальність не тільки за зберігання, а й за їх носіння, придбання, передачу чи збут без передбаченого законом дозволу. Стаття 190 КУпАП – за порушення громадянами порядку придбання, зберігання, передачі іншим особам або продажу вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї, ст. 191 КУпАП – за порушення громадянами правил зберігання, носіння або перевезення нагородної вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і бойових припасів[8].

Застосування поширювального тлумачення до ст. 264 КК і визнання передачі зброї іншим особам, її носіння, перевезення зберіганням протирічить, на наш погляд, такому принципу кримінального права, як заборона застосування закону про кримінальну відповідальність за аналогією, закріпленого ч. 4 ст. 3 КК. Тому передачу зброї малолітньому для гри або підлітку для чищення, що спричиняє суспільно небезпечні наслідки, не можна визнати її недбалим зберіганням.

У зв'язку з цим невірно, на наш погляд, були кваліфіковані за ст. 264 КК дії В., який, маючи у власності зареєстровану малокаліберну гвинтівку «CZ-452», передав її зарядженому стані неповнолітньому Н., а останній, не знаючи, як саме необхідно перевірити чи зброя розряджена, натиснув на спусковий гачок та влучив у К., внаслідок чого той отримав тяжкі тілесні ушкодження і помер [9]. У цьому випадку мала місце недбала передача зброї.

Також невірною, на наш погляд, є кваліфікація за ст. 264 КК дій Н., який поставив чоловічу сумку з м'якого матеріалу зі спорядженим пістолетом ТТвсередині на стіл у вітальній, а малолітній В. випадково зіштовхнув її зі столу на підлогу. При спробі схопити й утримати цю сумку руками В. натиснув на спусковий гачок пістолета, що знаходився у сумці, внаслідок чого відбувся постріл, яким В. були заподіяні тяжкі тілесні ушкодження, що призвели до його смерті [10]. У цьому випадку мало місце недбале носіння зброї.

З огляду на вищенаведене нам вбачається, що останні два випадки недбалого поводження зі зброєю треба кваліфікувати за загальними нормами, які встановлюють відповідальність за злочини проти життя та здоров'я особи, тобто за ст. 119 КК як вбивство через необережність.

На нашу думку, диспозиція ст. 264 КК має прогалини в частині опису ознак діяння. Так, наприклад, КК Республіки Молдова (ст. 291) [11] та КК Республіки Вірменія (ст. 239) [12] встановлюють відповідальність не лише за недбале зберігання, а й за передачу вогнепальної зброї чи бойових припасів іншій особі. А КК Латвійської Республіки (ст. 236) – за недбале, з порушенням правил, зберігання, носіння, перевезення чи пересилання цих предметів [13].

Отже вважаємо, що передбачення у диспозиції ст. 264 КК всіх можливих форм недбалого поводження з вогнепальною зброєю або бойовими при-

пасами сприятиме уникненню помилок при практичному застосуванні цієї норми, відповідатиме існуючій системі законодавства України, яке регулює та охороняє сферу обігу зброї та бойових припасів.

Висновок. На підставі викладеного пропонуємо диспозицію ст. 264 КК України після слова «зберігання» доповнити словами «носіння, передача, перевезення чи пересилання».

Бібліографічні посилання

1. Статистична інформація – Генеральна прокуратура України [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=112173&libid=100820&c=edit&_c=fo.
2. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=10&nreg=2341-14>.
3. Інструкція про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної і холодної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металними снарядами несмертельної дії, та зазначених патронів, а також боєприпасів до зброї та вибухових матеріалів, затвердженої наказом МВС України 21.08.1998 р. № 622 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0637-98>.
4. Кримінальне право України: Загальна частина: підручник / [Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, В.І. Тютюгін та ін.]; за ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – [4-е вид.]. – Х.: Право, 2010. – 456 с.
5. Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику в справах про викрадення та інше незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями чи радіоактивними матеріалами» від 26.04.2002 р. № 3 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v0003700-02>.
6. Кримінальна справа № 1528/1644/2012 // Архів Тарутинського районного суду Одеської області.
7. Кримінальне право України: Особлива частина: підручник / [Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, В.І. Тютюгін та ін.]; за ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – [4-те вид., переробл. і допов.]. – Х.: Право, 2010. – 608 с.
8. Кодекс України про адміністративні правопорушення [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.
9. Кримінальна справа № 1-125/11 // Архів Снятинського районного суду Івано-Франківської області.
10. Кримінальна справа № 1/0510/108/2012 // Архів Гірняцького районного суду Мажанівки Донецької області.
11. Кримінальний кодекс Республіки Молдова [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.legislationline.org/ru/documents/action/popup/id/14700/preview>.
12. Кримінальний кодекс Республіки Вірменія [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.base.spinform.ru/show_doc.fwx?regnom=7472&page=5.
13. Кримінальний кодекс Латвійської Республіки [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://crimpravo.ru/codecs/latvii/2.doc>.

Боровинский С.Б. Вопросы квалификации небрежного хранения огнестрельного оружия или боевых припасов. Рассмотрены отдельные аспекты предмета доказывания в уголовных производствах о небрежном хранении огнестрельного оружия или боевых припасов. Сформулированы рекомендации относительно особенностей квалификации преступления, предусмотренного ст. 264 УК Украины. В частности, рассмотрены признаки общественно опасного деяния как признака этого преступления и предложено внесение изменений в УК Украины в части расширения перечня возможных форм этого деяния.

Ключевые слова: квалификация преступлений, объективная сторона преступления,

Borovinskiy S.B. Issues of qualifications of negligent storage of firearms or ammunition. In art. 264 of the Criminal Code establishes liability for negligent storage of firearms or ammunition, if this was the cause of death or other serious consequences. The norm is blanket disposition, i.e. to determine signs of actions (inaction), it is necessary to address the secondary regulations, which establish rules for the storage of firearms or ammunition. Main Act is the instruction on the procedure of manufacture, acquisition, storage, accounting, transportation and use of firearms, pneumatic and cold weapons, devices, domestic production for ejection of cartridges filled with rubber or similar properties non-lethal projectiles, and mentioned cartridges and ammunition, weapons and explosives, approved by order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine No. 622 21.08.1998. In the title of this regulation provides guidance on different forms of possible firearms and ammunition (not just storing them). Under the possession of firearms or ammunition in understanding art. 264 of the Criminal Code, in our view, should understand ownership (regardless of duration in time) legally or without authorization (with delay of its actions) in any of the items, which is not in your face, and a privileged location. Apply a broad interpretation to art. 264 of the Criminal Code and the recognition of the transfer of weapons to others, its wearing, carriage storage is contrary to this principle of penal law as banning the use of the criminal law by analogy, pinned h. 4 art. 3 of the Criminal Code. Specifying the disposition art. 264 of the Criminal Code all possible forms of neglect with firearms or ammunition will assist in preventing errors in the practical application of this rule would be consistent with the existing legislation of Ukraine, which regulates and protects the scope of circulation of arms and ammunition. Offer disposition art. 264 of the Criminal Code, after the words "storage" add the words "bearing, transferring, transporting or forwarding.

Keywords: *qualification of crimes, the objective side of the Crimes Act, negligent storage of firearms and ammunition.*

Надійшла до редакції 21.04.2017

Денисенко М.М.

здобувач

(Національна академія СБ України)

УДК 343.98

ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК СИСТЕМИ НОРМАТИВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

На підставі останніх досліджень та публікацій уточнено періодизацію та назви періодів історичного розвитку нормативного регулювання здійснення негласних слідчих (розшукових) дій. Виокремлено етапи становлення цієї системи. Визначено головні тенденції розвитку сучасного етапу нормативного регулювання здійснення негласних слідчих (розшукових) дій.

Ключові слова: *історичний розвиток, негласні слідчі (розшукові) дії.*